

Systematisch werken aan leren lezen

De toegang tot dyslexiezorg

Diagnose en behandeling van dyslexie zit vanaf januari 2009 in het basispakket van de zorgverzekering. Niet voor iedereen en ook niet zonder regels. Die regels hebben te maken met het voortraject in het onderwijs. Waar kunnen scholen en ouders nu al rekening mee houden om voorbereid te zijn op de datum dat de voorziening ingaat? Hanneke Wentink, één van de auteurs van de protocollen leesproblemen en dyslexie voor het (speciaal) basisonderwijs, geeft advies.

De hulp aan leerlingen met leesproblemen en dyslexie in het basisonderwijs kent twee trajecten. Die moeten er samen voor zorgen dat elk kind met leesproblemen en dyslexie hulp op maat krijgt. Het gaat om

- het traject in het onderwijs waarvoor de protocollen leesproblemen en dyslexie in het basisonderwijs zijn geschreven
- het traject in de gezondheidszorg waarvoor de protocollen diagnose en behandeling dyslexie zijn opgesteld.

Daarnaast zijn er protocollen voor de aanpak van dyslexie in het speciaal basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en hoger beroepsonderwijs en is het protocol voor het middelbaar beroepsonderwijs in voorbereiding. (eind 2009 klaar).

Om in aanmerking te komen voor diagnose en behandeling van dyslexie binnen de zorgverzekering dient aan enkele voorwaarden te worden voldaan. In het voortraject moet in het onderwijs systematisch hulp zijn verleend en op een bepaalde manier zijn vastgelegd in het leerlingdossier. Daarbij kunnen zeven punten worden onderscheiden. (zie kader). Voor het volgende cursusjaar zal het Masterplan dyslexie¹ in verband hiermee alle basisscholen een wegwijzer sturen waarmee ze gerichte adviezen krijgen om dit traject zo goed mogelijk uit te voeren. Dat vormt dan de basis voor een goede aansluiting op de behandeling van kinderen met dyslexie in de zorg. Er wordt gesproken over effectief leesonderwijs, signaleren en begeleiden, het inschakelen van de gezondheidszorg en de afstemming tussen onderwijs en gezondheidszorg.

Wat is effectief leesonderwijs?

Wentink: "Dit betekent dat er met een moderne leesmethode wordt gewerkt, waarbij scholen genormeerde toetsen gebruiken om de vorderingen van de leerlingen bij te houden. In het protocol

leesproblemen en dyslexie worden bijvoorbeeld de leesmethoden *Veilig Leren Lezen*, *Leeslijn/Leesweg*, *De leessleutel* genoemd. Het houdt ook in dat men op een systematische manier werkt aan de leesproblemen van kinderen die op de toetsen uitvallen. Het is zeer belangrijk dat de leerkrachten een routine opbouwen waarmee de vorderingen van de leerlingen systematisch bijgehouden worden. Ze moeten goed in beeld hebben of de leerling wel of niet genoeg vooruit gaat. Daarnaast moeten ze bijhouden hoe en waarin met de leerling is gewerkt en wat er wel of geen effect heeft gehad. Een van de kenmerken van dyslexie is namelijk dat extra oefening niet genoeg helpt om de achterstand van een leerling weg te werken".

Hoe kunnen ouders erachter komen of een school effectief leesonderwijs geeft?

"Ze kunnen informeren naar de leesmethode en toetsmomenten. Ze kunnen ook navraag doen of er na de methode voor aanvankelijk lezen in groep drie, in groep vier ook een methode wordt gebruikt voor het voortgezet technisch lezen. Bijvoorbeeld de methode 'Leeslijn/Leesweg' of 'Estafette'. Dat is heel belangrijk voor leerlingen die er langer over doen om het technisch lezen onder de knie te krijgen. Vaak werkt men dan nog alleen aan het begrijpend lezen, terwijl juist het technisch lezen nog sterk geoefend zou moeten worden. Ouders kunnen ook informeren naar de streefdoelen van het leesonderwijs. Haalt deze school die? Ze kunnen vragen naar de toetsresultaten in het voorafgaande jaar en de leesprestaties van leerlingen die de school verlaten. Op welke leesniveaus nemen de leerlingen afscheid van deze school? Uit de schoolgids kunnen ze bijvoorbeeld ook opmaken waar de speerpunten in het onderwijs

Inhoud leerlingdossier

1. Toetsgegevens uit leerlingvolgsysteem hebben
2. Beschrijving van lees- en spellingproblemen volgens de richtlijnen van het protocol leesproblemen en dyslexie
3. Informatie over duur en inhoud begeleiding
4. Resultaten van de begeleiding vastleggen aan de hand van toetsresultaten en observaties
5. Vaststellen stagnatie en argumenten voor vermoedelijk dyslexie
6. Vermelding en beschrijving van belemmeringen bij lezen/spellen
7. Rapportage door leesspecialist van de school en getekend door bevoegd gezag van de school

Een van de kenmerken van dyslexie is dat extra oefening niet genoeg helpt

van de school liggen. Is dat bijvoorbeeld kunst of alle kinderen leren lezen?

Wat zijn genormeerde toetsen?

“Dit zijn toetsen die zijn uitgeprobeerd bij hele grote groepen kinderen. Daardoor een wordt betrouwbaar beeld van de gemiddelde scores in een bepaald stadium van het leesonderwijs gekregen. Met zulke toetsen kunnen de resultaten van de leerling worden vergeleken met de normgroep. Ik zou hier bijvoorbeeld bekende Cito-toetsen noemen (Drie-Minuten-Toets of AVI-toets).

Wat is het eerste moment waarop er iets over de ontwikkeling van het lezen gezegd kan worden en wat kunnen ouders dan doen?

“Het eerste meetmoment is de herfstsignalering in groep drie. Ik raad ouders van kinderen met leesproblemen echt aan om het boekje Houvast² van Balans bij leesproblemen en dyslexie te lezen, want daarmee kunnen ze meer voorbereid naar school. Er staat bijvoorbeeld in wat er men toetst bij de herfstsignalering. Dan wordt gekeken of de leerling alle letters die zijn behandeld kent, kan opschrijven en ook kan gebruiken in nieuwe eenvoudige woorden met dezelfde letters. Tijdens het ‘tien minuten gesprekje’ kunnen ouders vragen hoe hun kind presteert in vergelijking met de rest van de groep. Overigens kunnen de eerste signalen van aanleg voor dyslexie al in de kleuterperiode worden opgevangen. In protocol is hiervoor een kleutersignaleringslijst opgenomen met een paar toetsen. Letterkennis bij kleuters blijkt bijvoorbeeld een sterke voorspeller voor het leren lezen in groep 3.

Wat is de eerste stap in een handelingsplan?

“Als er reden is tot zorg, maakt de

Hanneke Wentink: Gelukkig besteden scholen steeds meer aandacht aan het leesonderwijs

leerkracht samen met de intern begeleider op basis van de toetsgegevens een plan. Er moet dan extra worden geoefend. Zeker vier maal 15 minuten per week individueel of in kleine groepjes tot maximaal drie kinderen. Soms wordt hiervoor extra oefenmateriaal uit de methode gebruikt of een speciaal leesinterventieprogramma, zoals de Connect-programma's of Ralfi. Ongeveer 15 procent van de leerlingen heeft behoefte aan extra hulp bij het (leren) lezen.

Hoe lang moet dat duren?

“Dat hangt af van de vorderingen. In februari is het tweede meetmoment in groep 3. Dan kijkt men of de extra hulp effect heeft gehad en de leerling weer op het niveau van de klas is. In februari wordt getoetst of de leerling alle letters kent, er korte woordjes mee kan vormen en deze redelijk snel kan omzetten in klanken. Is de leerling verder achter gaan lopen, dan moeten er meer en soms andere maatregelen komen.

Wat kunnen die maatregelen inhouden?

“Dat heeft te maken met het probleem van de leerling. In het protocol staat bijvoorbeeld wat je het best kunt doen bij een spellende dan wel radende lezer. Dus, leerkrachten moeten eerst goed analyseren hoe het kind leest, welke strategieën hij of zij gebruikt en of er patronen te ontdekken zijn in de fouten die worden gemaakt. Op basis daarvan bepaalt men welke aanpak voor dat kind het beste is.

Wanneer is het eerste moment dat een kind naar de zorg kan worden verwezen?

“De periode van maart tot mei is bedoeld om het leesproces verder te automatiseren. Wanneer de leerling verder achterloopt, zou in principe naar de zorg verwezen kunnen worden. De regeling is nu echter bedoeld voor de leerlingen in

groep vier om zeker te zijn dat er genoeg tijd besteed is aan extra oefening op school. Voor kinderen met een achterstand in lezen in groep drie is het nu noodzakelijk om het leerlingdossier goed bij te houden om in groep vier snel te kunnen verwijzen.

Als mijn kind ook motorische problemen heeft, is er dan sprake van co-morbiditeit en komt hij dan in aanmerking voor diagnose en behandeling volgens deze regeling?

“Het Ministerie van Volksgezondheid is momenteel nog bezig de regeling tot in detail uit te werken. Op dit moment is nog niet duidelijk in hoeverre co-morbiditeit wordt meegenomen. Ik hoop het natuurlijk wel, maar het is nu nog afwachten.

Als een school niets kan of wil doen voor kinderen met leesproblemen

en dyslexie, kan mijn kind dan toch in aanmerking komen voor de vergoedingsregeling?

“Gelukkig besteedt men steeds meer aandacht aan het leesonderwijs. Het komt zelden meer voor dat de problemen van leerlingen met dyslexie worden genegeerd. Maar als dat wel het geval is kunt u in principe geen verwijzing krijgen voor diagnose en behandeling die vergoed wordt de zorgverzekering. Dus het is te allen tijde belangrijk om u van te voren goed op de hoogte te stellen van de kwaliteit van het leesonderwijs op de school en de afspraken die er zijn omtrent de begeleiding van leerlingen met (vermoedens van) dyslexie. U kunt daarover ook informatie inwinnen bij het samenwerkingsverband of de inspectie in uw regio.” Samenwerkingsverbanden zijn te vinden www.platformwvns.nl en www.onderwijsinspectie.nl ■

1 www.masterplandyslexie.nl 2 www.balansdigitaal.nl > producten

Stappenplan voor ouders van leerlingen uit groep drie

	Moment	Actie
Stap 1	Bij opgave leerling	Ouder vertelt hoe de taalontwikkeling is verlopen en geeft aan of er dyslexie in de familie zit
Stap 2	november	Ouder vraagt hoe meetmoment 1 (herfstsignalering) is verlopen. Zijn er zorgen dan naar stap 3
Stap 3	november-februari	De school start met het leerlingdossier lezen en gaat minstens vier keer per week vijftien minuten extra oefenen. Meestal met extra oefenmateriaal uit de leesmethode, soms met een speciaal interventieprogramma dat naast de leesmethode wordt gebruikt. Thuis kunt u veel voorlezen en spelenderwijs met letters oefenen. Stem dit af met de leerkracht. Dwang moet echt vermeden worden; dat gaat namelijk ten koste van de motivatie
Stap 4	februari	Ouder informeert naar meetmoment 2: letterkennis en elementaire lees-spellinghandeling. De school bekijkt of er sprake is van te lang spellend lezen of radend lezen
Stap 5	februari/maart	Er wordt verder gewerkt aan letterklankkoppeling en het lezen van eenvoudige woordjes. Thuis kunt u bijvoorbeeld op de computer letter/klankkoppelingen oefenen; belangrijk is weer om dit af te stemmen met de leerkracht. Zie verder boekje Houvast
Stap 6	eind maart	Ouder vraagt naar meetmoment 3: letterkennis en decodeersnelheid. (omzetten van letters in klanken)
Stap 7	maart/mei	De school gaat werken aan het automatiseren van letterklankkoppeling en lezen van eenvoudige woordjes. Bij spellende lezers wordt gewerkt aan snelheid, bij radende lezers aan zorgvuldigheid. Thuis kunt u bijvoorbeeld wissel lezen. U leest voor en nodigt het kind uit af en toe een stukje te lezen. Zie verder het boekje Houvast bij leesproblemen en dyslexie www.balansdigitaal.nl > Producten
Stap 8	mei/juni	Ouder informeert naar meetmoment 4 en bespreekt hoe het vervolg zal zijn. Dit is het moment om het leerlingdossier dat kan dienen voor verwijzing naar de zorg, compleet te maken